

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКА НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ХАРЧОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ

КАФЕДРА ЕКОНОМІКИ ПРОМИСЛОВОСТІ

**ПРОБЛЕМИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ
АГРОПРОДОВОЛЬЧОЇ СФЕРИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ
ТА ШЛЯХИ ЇХ РОЗВ'ЯЗАННЯ**

Матеріали міжнародного наукового семінару

8 жовтня 2015 року

Одеса
Фенікс
2015

УДК 338.43(063)
ББК 65.32я43
П 781

Рекомендовано до друку Вченою радою
Одеської національної академії харчових технологій
(протокол № 2 від 6 жовтня 2015 року)

П 781 Проблеми сталого розвитку агропродовольчої сфери в сучасних умовах та шляхи їх розв'язання: матер. міжнар. наук. семінару (8 жовтня 2015 р., м. Одеса) / Кафедра економіки промисловості Одеської націон. акад. харчових технологій. – Одеса: Фенікс, 2015. – 110 с.

У збірнику подано тези доповідей на міжнародному науковому семінарі. В них обґрунтовано теоретичні та методологічні засади сталого розвитку агропродовольчої сфери, висвітлено адаптивні стратегії розвитку харчових підприємств, напрями вирішення питання імпортозаміщення агропродовольчої продукції, розглянуто стан соціального середовища та екологічної складової агропродовольчої сфери, проаналізовано роль аграрної політики держави у забезпеченні сталого розвитку агропродовольчої сфери.

Для науковців, аспірантів, студентів економічних спеціальностей та фахівців галузі харчової промисловості.

ISBN 978-966-438- 946-1

УДК 338.43(063)
ББК 65.32я43

ISBN 978-966-438-946-1

© Одеська національна академія харчових технологій, 2015
© Оформлення ПП «Фенікс», 2015

- більш широкого долучення фермерських господарств, господарств населення до ринкового середовища;
- розвитку на селі кооперації та контрактації;
- державної підтримки сімейних домогосподарств;
- створення для індивідуального сектора сприятливого інвестиційного клімату;
- розширення податкових пільг для сільськогосподарських товаровиробників;
- встановлення більш високих закупівельних цін на сільськогосподарську продукцію, яка постачається на переробні підприємства;
- запровадження ринкової ціни на земельні ресурси;
- переоцінки суспільством ролі руралістичних засад гарантування продовольчої та національної безпеки;
- переробки на засадах руральності та руралізму суспільної свідомості.

Література

1. Фізична економія у вимірах теорії і практики господарювання: колективна монографія / За ред. Ю.О. Лупенка, В.М. Жука, В.О. Шевчука та О.В. Ходаківської. – К.: ННЦ «Інститут аграрної економіки», 2013. – 502 с.
2. Геец В. Социэкономическая модернизация аграрного сектора Украины (концептуальные положения) / В. Геец, В. Юрчишин, Е. Бородин, И. Прокопа // Экономика Украины. – 2011. – № 12 (601). – С. 4–14.
3. Нефедова Т. Социальная география сельского хозяйства / Т. Нефедова [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.ru-90ru/content>

Прокопенко К.О.

к.е.н., старший науковий співробітник

ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України» (м. Київ)

ЦІНОВІ ВІДНОСИНИ В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ В КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Рішеннями Міжнародної конференції з фінансування розвитку (International Conference on Financing for Development), яка проходила у Монтерреї (Мексика) 18–22 березня 2002 р. було визнано необхідність проведення раціональної макроекономічної політики, спрямованої на підтримання високих темпів економічного зростання, повної зайнятості, подолання бідності, стабільності цін і збалансованості бюджетних і платіжних балансів, щоб до вигоди від економічного зростання мали рівний доступ широкі верстви населення, особливо бідні [1]. Критично важливим з точки зору стимулювання сталого розвитку були рішення, що полягали в необхідності приділяти пріоритетну увагу недопущенню інфляційних диспропорцій і різких економічних коливань, які негативно впливають на розподіл доходів і ресурсів, тобто зменшенню впливу інфляції, сприянню високим темпам економічного зростання, повній зайнятості, викоріненню бідності, цінній стабільності.

За період незалежності економіка України, в тому числі і сільське господарство, зазнала кардинальних перетворень. По-перше, перехід від соціалістичної системи господарювання та централізованого державного планування до ринкової економіки супроводжувався глибокою економічною кризою. Крім того, розвиток інтеграційних процесів і відмова від державного регулювання аграрних ринків в умовах вільної конкуренції виробників також призвели до диспаритету цін, структурної та системної кризи у сільськогосподарському виробництві України.

Формування вільних цін і теоретично, і в реальних умовах безпосередньо не означає цінового хаосу чи занадто стрімкого зростання цін. Однак, якщо держава не використовує свої інструменти для цінового регулювання, а законодавство дозволяє різку волатильність, то виникає диспропорція цін та загроза посилення негативного впливу цінової ситуації в соціальній та виробничій сферах.

Прийнято вважати паритетним співвідношення цін, що склалося в світовій економіці в умовах вільної конкуренції та ринкової рівноваги. За періоду планової економіки практикувалося штучне заниження цін як на продукти харчування, так і на промислову продукцію, що йшла на потреби сільськогосподарського виробництва (продукцію машинобудування, паливно-мастильні матеріали тощо). Відносно світових цін на тому етапі склався диспаритет на користь сільськогосподарського виробництва. В 80-х роках при співвідношенні світових цін 1 тонни зерна до 1 тонни дизельного палива як 1 : 3, експортувавши 1 тонну зерна, можна було придбати 3 тонни дизельного палива [2]. Сьогодні світова ціна на нафту складає близько 50 дол. США за барель, або 350 дол. за тонну, а ціна пшениці утримується на рівні 200–250 дол. за тонну. На цьому прикладі видно, що на світових ринках існує диспропорція на користь інших галузей.

Перші півтора десятиріччя незалежності України для сільського господарства були періодом критичного накопичення різниці між цінами на сільськогосподарську продукцію та продукцію для сільського господарства. Останні десять років (2005-2014 рр.) ця тенденція збереглася, однак значно пом'якшилася. За останній період темпи зростання цін на промислову продукцію для сільського господарства в 1,4 раза перевищили темпи зростання цін на сільськогосподарську продукцію.

Наші розрахунки на основі даних Держстату України показують, що середній показник темпу зміни цін реалізації сільськогосподарської продукції в період між 2005 та 2014 рр. був на рівні 13%, і цін придбання промислових товарів – на рівні 17%. Значний стрибок зробили ціни у останній рік. Так, за січень-липень поточного року в порівнянні з попереднім періодом мінеральні добрива виросли в ціні на 82,8%, комбікорми – на 75,1%, електроенергія, продана в сільське господарство – на 35,3%, ціни на паливо зросли на 64,5%.

Сільськогосподарський сектор постійно знаходиться в не вигідному становищі щодо умов торгівлі. Багато досліджень з цього питання було присвячено умовам торгівлі для сільськогосподарської продукції та порівнянні

індексів цін на сільськогосподарську продукцію і промислову продукцію для сільського господарства. На жаль, при цьому ігноруються такі моменти як сукупна продуктивність факторів виробництва та зростання обсягів виробництва, а також те, як поліпшення товарних умов торгівлі для сільського господарства відображає поліпшення добробуту хліборобів. Дослідження доводять що між ними немає прямого взаємозв'язку [3]. Якби не було поліпшення сукупної продуктивності факторів виробництва або зростання виробництва, але якщо кількість людей, залежних від сільського господарства зросла, ймовірно зниження добробуту, незважаючи на поліпшення умов торгівлі. Заходи, спрямовані на поліпшення умов торгівлі для сільського господарства не є синонімами заходів для добробуту сільського населення.

В Україні в останні десять років показник співвідношення індексу цін на сільськогосподарську продукцію та промислову продукцію для сільського господарства знаходився на рівні близько одиниці (рис. 1). Середнє його значення за цей період склало 0,97. При цьому сільськогосподарські товаровиробники показували досить успішні результати.

Рис.1. Динаміка умов торгівлі для сільського господарства (співвідношення індексу цін на сільськогосподарську продукцію та промислову продукцію для сільського господарства) в Україні

Оцінка кореляції між цим співвідношенням та рівнем рентабельності сільськогосподарської продукції, що характеризує рівень доходів сільгоспвиробників, довела відсутність взаємозалежності ($k = 0,47$). Дослідження взаємозв'язку співвідношення індексу цін на сільськогосподарську продукцію та промислову продукцію для сільського господарства та індексу обсягів виробництва для сільськогосподарських підприємств показало низьку обернену взаємозалежність ($k = - 0,59$). Це підтверджує тезу зарубіжних авторів про відсутність безпосереднього впливу умов торгівлі для сільського господарства на обсяги виробництва та доходи виробників.

Більшою мірою на ситуацію в аграрному секторі впливає економічна криза та погіршення умов доступу аграріїв до якісних ресурсів, що призводить до ресурсних обмежень розвитку сільського господарства. Загальна економічна криза в країні та девальвація національної валюти значно погіршили ресурсні можливості аграріїв. Зокрема, значна частка насіннєвого матеріалу в Україні

має іноземне походження (у 2012 р. частка насіння ячменю та гороху іноземної селекції становила понад 46%, сорго – 66,7%) [4]. Висока залежність вітчизняного зернового господарства від імпорту продукції створила певні ризики для аграріїв у поточному році, оскільки через стрімке падіння гривні вони були обмежені у можливостях купівлі насіння за валюту. Аналогічна ситуація склалася із придбанням добрив, палива, нафтопродуктів, техніки, племінного поголів'я тощо.

Однак слід зазначити, що у поточному році в умовах високої інфляції зберігається паритетність зростання цін на аграрну продукцію, ресурси для сільського господарства та продукцію харчової промисловості. Зокрема, січень-липень 2015 р. ціни на продукцію сільського господарства зросли порівняно з попереднім періодом на 57,3%, на матеріально-технічні ресурси для сільського господарства – на 55,6%, а на продукцію харчової промисловості – на 44,3%. В такій ситуації існує необхідність збереження існуючого паритету.

У довгостроковій тенденції ціни на сільськогосподарські товари будуть поступово зростати, отже сільське господарство глобально залишиться у вигаді від процесу економічних змін. Враховуючи зростання майбутніх ресурсних обмежень у світі, умови торгівлі для сільського господарства будуть покращуватися. Отже головним питанням в майбутньому для сільського господарства є не ціни, а можливість людей адаптуватися до нових технологій ведення сільського господарства, проведення державою політики захисту від маргіналізації сільського населення, яке у процесі технологічних змін буде витіснятися із свого середовища, проведення торгівельних реформ з метою зменшення перешкод для розвитку сільського господарства в бідних країнах, і, найголовніше – боротьба із зрушеннями у сільському господарстві, спричиненими зміною клімату.

Література

1. Monterrey Consensus of the International Conference on Financing for Development. The final text of agreements. Monterrey, Mexico, 18–22 March, 2002. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.un.org/esa/ffd/monterrey/MonterreyConsensus.pdf>

2. Шубравська О.В. Економічний розвиток України в контексті сучасних світогосподарських процесів / О.В. Шубравська // Розвиток ринкових відносин в АПК України: Зб.наук.праць / НАН України. - Ін-т економіки. Ред.: В.Д. Слюсар (відп. ред.) та ін. – Київ, 2001. – С.16–28.

3. David Colman, Agriculture's Terms of Trade: Issues and Implications. Presidential Address prepared for presentation at the 27th Conference of the International Association of Agricultural Economists, Beijing, China, August 17, 2009. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ageconsearch.umn.edu/bitstream/53200/2/Colman%20FINAL.pdf>

4. Липчук В.В. Сортові ресурси зернових культур в Україні: стан та проблеми розвитку / В.В. Липчук, Д.В. Малаховський // Інноваційна економіка. – 2015. – № 1 (56). – С. 12–17.

ЗМІСТ

Тематичний напрям 1

Теоретичні та методологічні засади сталого розвитку агропродовольчої сфери

Кирилюк І.М., Чвортко Л. А.

Особисті селянські господарства: місце і роль у продовольчому забезпеченні країни.....3

Немченко В.В., Немченко Г.В.

Проблеми сталого розвитку АПК України в умовах системної кризи.....6

Павлов О.І.

Руралістичні засади сталого розвитку агропродовольчої сфери України.....8

Прокопенко К.О.

Цінові відносини в аграрному секторі в контексті забезпечення сталого розвитку.....11

Самофатова В.А.

Економічна сутність сталого розвитку агропродовольчої сфери України.....15

Тематичний напрям 2

Адаптивні стратегії розвитку харчових підприємств України

Берегова Т.А.

Особливості формування стратегії розвитку підприємств м'ясопереробної промисловості.....18

Валявський С.М.

Адаптація підприємств цукрової промисловості до умов світового ринку21

Ганусін С. Л.

Шляхи інтеграції харчових підприємств України до продовольчого ринку ЄС.....24

Крисанов Д. Ф.

Адаптація підприємств харчової промисловості України до європейського нормативного простору27

Кулаковська Т.А.

Регулювання на ринках агропродовольчої продукції.....31

Охріменко І.В.

Інтеграційна стратегія сільськогосподарського підприємства.....36

Наукове видання

**ПРОБЛЕМИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ АГРОПРОДОВОЛЬЧОЇ
СФЕРИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ ТА ШЛЯХИ ЇХ
РОЗВ'ЯЗАННЯ**

МАТЕРІАЛИ
МІЖНАРОДНОГО НАУКОВОГО СЕМІНАРУ
8 жовтня 2015 року

Друкується в авторській редакції.
Відповідальність за інформацію, викладену в
публікаціях, несуть автори.

Підписано до друку 13.10.2015.

Формат 60x84/16. Обл.-вид.арк. 6,5. Ум.-друк. арк. 6,6.

Папір офсетний. Друк на дуплікаторі. Зам. № 1510-09.

Видано і віддруковано ПП «Фенікс»

(Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 1044 від 17.09.02).

Україна, м. Одеса, 65009, вул. Зоопаркова, 25. Тел. (048) 7777-591.

www.law-books.od.ua